

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Практична психологія»
на тему «Особливості особистісно-професійної зрілості майбутніх
психологів»

Виконавець:

здобувач 2 курсу бзф12м групи
факультету ЦЗФН

Гуменюк Володимир Андрійович_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.пед. н., ст.викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Чусова Ольга Миколаївна_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Євроінтеграційні перетворення, що відбуваються в економічному, соціокультурному розвитку України посилюють потребу у підготовці конкурентоздатних психологів, які здатні самостійно вирішувати завдання в нестандартних умовах. В умовах реформування соціально-економічної системи та глобальної модернізації соціогуманітарної сфери держави підвищуються вимоги до рівня професійної підготовленості фахівців соціономічної сфери.

Сучасна нестабільна ситуація в країні актуалізує особливі вимоги до особистості майбутнього фахівця – практичного психолога, здатного до прояву своєї суб'єктності та компетентності, до особистісного-професійного зростання; наділеного когерентністю і відповідальністю за індивідуальний та професійний вибір; спроможного самостійно надавати соціально-психологічну допомогу та приймати допомогу, ефективно виконувати професійну діяльність в умовах прийняття невизначеності та аналізувати власний професійний досвід.

Проблема розвитку особистісної та професійної зрілості є однією з ключових в психології професійного розвитку особистості та психології праці. Проте, незважаючи на широкий спектр наукових доробок з проблеми психологічної зрілості, проблема особливостей особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів залишилась поза увагою дослідників і не була предметом системного наукового дослідження.

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-психологічної літератури з'ясувати ступінь розробленості проблеми зрілості в зарубіжних психологічних дослідженнях.
2. Проаналізувати сутність феномену «зріла особистість» в наукових розвідках вітчизняних вчених.
3. Охарактеризувати особливості особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.
4. Обґрунтувати обрані методики емпіричного дослідження особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.
5. Описати і проаналізувати результати емпіричного дослідження.
6. Розробити програму розвитку та формування особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.

Об'єкт дослідження: особистісно-професійна зрілість майбутніх психологів.

Предмет дослідження: особливості особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів:** *теоретичні:* теоретичний аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення

психологічної літератури з досліджуваної проблеми; *емпіричні*: опитувальники, констатувальний і формувальний експерименти; методи математичної статистики: знаходження достовірності відмінностей за критерієм Стюдента. На різних етапах дослідження використовувався комплекс психодіагностичних методик: тест-опитувальник особистісної зрілості Ю. Гільбуха, опитувальник особистісної зрілості О. Штепи, опитувальник професійного самоздійснення О. Кокун, методика «Шкала самооефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема», методика «Діагностика рівня морально-етичної відповідальності особистості» (опитувальник І. Тимошука), методика «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» (модифікований варіант Н. Фетискіна).

Експериментальна база дослідження. В емпіричному дослідженні прийняли участь 52 респонденти – студенти ОНЕУ, майбутні психологи.

Практичне значення отриманих результатів. Одержані результати мають як теоретичне, так і практичне значення для науково-дослідної роботи студентів та навчального процесу. Зокрема, при підготовці навчальних курсів з дисциплін «Психологія ідентичності», «Психологія особистості», «Соціальна психологія».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати магістерської роботи висвітлено у тезах доповіді на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Наука XXI століття: розвиток, основні теорії та досягнення науки» (Хельсінкі, 15 листопада 2024 р.).

Структуру та обсяг магістерської роботи представлено вступом, трьома розділами, висновками до кожного з розділів, загальними висновками, списком використаних джерел (73 найменування). Робота містить 8 додатків на 78 сторінках, 20 таблиць, 1 діаграма та 1 рисунок. Загальний обсяг основного тексту – 78 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну і методи дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження особливостей особистісно-професійної зрілості» здійснено теоретичний аналіз проблеми зрілості в зарубіжних та вітчизняних психологічних дослідженнях, розкрито сутність і зміст поняття «зрілість» та «зріла особистість», визначено основні психологічної зрілості, розглянуто ознаки та прояви зрілої особистості, описано основні аспекти зрілості особистості в юнацькому віці, проаналізовано особливості формування зрілості юнаків, обґрунтовано поняття «особистісно-професійну зрілість майбутніх психологів», з'ясовано компоненти особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів, окреслено засоби розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів.

У другому розділі «Емпіричне дослідження особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів» обґрунтовано вибір

психодіагностичних методик, здійснено аналіз та обговорення отриманих результатів констатувального експерименту.

У третьому розділі «Експериментальна програма формування особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів» розглянуто програму формування особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів та експериментально перевірено ефективність її впровадження.

ВИСНОВКИ

Аналіз джерел зумовив визначення багатоаспектності проблеми та дозволив констатувати відсутність спеціальних наукових розвідок проблеми. Проведене дослідження дало змогу сформулювати основні висновки.

1. Обґрунтовано поняття «зрілість» як інтегральну характеристику, яка охоплює фізичний, когнітивний, емоційний, соціальний та духовний аспекти розвитку людини. Зрілість описано як стан, досягнутий на різних етапах індивідуального розвитку, що супроводжується максимальним розкриттям інтелектуального та особистісного потенціалу. Зазначено, що зрілість може бути як віковою (від 30 до 70 років), так і такою, що не має визначеного вікового періоду, залежачи від індивідуальних та соціальних чинників.

Проаналізовано зарубіжні концепції зрілості. Схарактеризовано зрілість як багатоаспектний феномен, який включає самопізнання, самореалізацію, автономність та здатність до ефективних міжособистісних стосунків. Усі підходи акцентують на важливості внутрішньої гармонії, емоційної стабільності та моральної спрямованості в досягненні зрілості.

2. Уточнено сутність феномену «зріла особистість» у наукових розвідках вітчизняних дослідників як інтегративну характеристику, що поєднує внутрішньо-спрямовану та зовнішньо-спрямовану сфери розвитку. Внутрішньо-спрямована сфера охарактеризована через самопізнання, усвідомлення колективного та індивідуального позасвідомого, тоді як зовнішньо-спрямована включає пізнання світу, формування соціальної та інструментальної компетентності, креативності та життєтворення.

3. Визначено особистісно-професійну зрілість майбутніх психологів як складне інтегративне утворення, що є індивідуально-особистісним ресурсом професійного становлення та представляє діалектичну взаємодію особистісної та соціально-професійної зрілості, обумовлює володіння специфічними професійними компетенціями і забезпечує здатність до нагромадження й аналізу власного професійного досвіду, спрямованість до постійного саморозвитку, сприяє свідомому прийняттю професійних цінностей, гармонійній самореалізації в соціальному середовищі та накопиченню професійного досвіду.

Описано основні характеристики особистісно-професійної зрілості, серед яких самостійність мислення, автономність, рефлексивність, відповідальність, стресостійкість, емоційна компетентність і мотивація до самореалізації. Ці атрибути забезпечують гармонійний розвиток особистості в професійній діяльності та соціумі.

Охарактеризовано особистісну зрілість як інтегральний ресурс життєздатності, що поєднує суб'єктні компоненти, які перебувають у гармонії. Особистісна зрілість забезпечує професійне становлення психолога, його здатність до саморозвитку, ефективного прийняття рішень і взаємодії з клієнтами. Обґрунтовано, що рівень особистісної зрілості впливає на ефективність консультаційної та корекційної роботи, сприяючи особистісному зростанню як клієнта, так і фахівця.

Описано професійну зрілість як системну властивість, що включає професійну ідентичність, рефлексію, позитивну «Я-концепцію», готовність до адаптації та інновацій. Вона передбачає єдність когнітивних, емоційно-оцінкових і діяльнісно-вольових компонентів, які забезпечують успішну самореалізацію у професійній сфері.

4. Розроблено методику діагностування рівня особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів. Для діагностування обрано методики: тест-опитувальник особистісної зрілості Ю. Гільбуха, опитувальник особистісної зрілості О. Штепи, опитувальник професійного самоздійснення (О. Кокун), методику «Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема», методику «Діагностика рівня морально-етичної відповідальності особистості» (І. Тимошука), методику «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» (Н. Фетискіна).

5. Побудовано і апробовано програму розвитку та формування особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів, що передбачала рекомендаційні напрями та проведення тренінгу «Майстерність професійного зростання: шлях до зрілості». Окреслено основні засоби розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів: індивідуальні консультації, психотренінги, саморефлексія, самокорекція, творчі методи самореалізації, супервізії, впровадження спеціальних курсів і практикумів, активних методів взаємодії. Зазначено, що формування зрілості у студентів забезпечується спеціально організованим навчально-виховним середовищем, спрямованим на активізацію процесів самопізнання та саморозвитку.

6. Результати експериментального дослідження засвідчили позитивну динаміку рівнів особистісно-професійної зрілості. В експериментальній групі зафіксовано значні позитивні зміни в перерозподілі рівнів особистісно-професійної зрілості: на високому рівні виявлено 31 % студентів ЕГ (було 19%), на середньому рівні визначено 50 % респондентів ЕГ (було 31 %), низький рівень констатовано у 19 % осіб (було 50%). Стабільною залишилася кількість студентів КГ на високому рівні – 19%. Несуттєво збільшилася кількість студентів КГ, у якої було зафіксовано середній рівень (із 38 % на 42 %) та зменшилась вибірка респондентів із низьким рівнем (із 42 % до 38 %). Для визначення достовірності отриманих результатів у процесі експериментальної роботи використано t-критерій Стюдента.

Отже, аналіз результатів діагностики рівня особистісно-професійної зрілості на заключному етапі дослідно-експериментальної роботи, виявив позитивну динаміку змін у студентів експериментальної групи, який

дозволив дійти висновку, що запропонована тренінгова програма є дієвою для розвитку та формування вищезазначеної зрілості у майбутніх психологів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми особливостей особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів. Подальша перспектива вивчення полягає у більш ґрунтовному теоретичному і практичному дослідженні умов розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх психологів для оптимізації їх професійно-особистісного становлення.